

Tillsynsvägledning inför kommande tillsynsinsatser inom jordbruksföretags recipientkontroll

Myndigheter och kommuner har en skyldighet att söka ny kunskap och att verka för att uppnå av riksdagen och regeringen antagna mål, t.ex. miljökvalitetsmål och miljökvalitetsnormer för vattenförekomster, samt tillhörande åtgärdsprogram och handlingsplaner.

Kunskapsläget om hur jordbruksföretag påverkar vattenkvaliten är idag inte helt känd. Många jordbruksföretag är små och det är inte självklart för den enskilde verksamhetsutövaren att den egna verksamheten kan ge upphov till en betydande miljöpåverkan i ett större perspektiv. Det är en utmaning för tillsynsmyndigheterna att förklara och förmå enskilda jordbruksföretag att ansluta sig till samordnad recipientkontroll. Verksamhetsutövare är ofta oroliga för att kostnaderna ska vara höga och utgöra ytterligare en miljörelaterad avgift.

Bakgrund

Kunskapsbristen avser såväl själva miljötillståndet för olika vatten som för olika kvalitetsfaktorer och parametrar inom dessa. Vattenmyndigheterna anser att *övergödning* fosfor och kväve, *miljögifter*, till exempel växtskyddsmedel samt *förändring av livsmiljöer genom mänsklig påverkan*, exempelvis vattenkraft, rensning samt rätning av vattendrag är tre väsentliga miljöproblem. Alla med koppling till jordbruksverksamhet.

Det råder också osäkerhet hos tillsynsmyndigheterna om de sedvanliga ingripandegrunderna i 26 kap MB kan användas för att kräva insamling av miljödata, annat än vid verksamhetens utsläppspunkt. Det råder med andra ord osäkerhet kring vad som ska utföras inom ramen för verksamhetens egenkontroll, vad som kan krävas av tillsynen utöver detta samt vad som får anses vara renodlad recipientkontroll.

När det gäller jordbruksföretagens recipientkontroll ska tillsynsmyndighets uppdrag även relateras till dess skyldigheter enligt åtgärdsprogrammet inom arbetet med ramdirektivet för vatten. Jordbruksföretagen är viktiga verksamheter att nå med information och myndighetsutövning om Sverige ska kunna uppnå sina åtaganden, god ekologisk och kemisk status för ytvatten och god kemisk status för grundvatten. Sverige har till dags datum haft svårt att nå upp till Unionens krav på god vattenkvalitet, vilket i förlängningen kan komma att medföra stora kostnader.

Regelverken kring miljö kvalitetsnormer med dess faktiska innehåll och dess betydelse vid provning och tillsyn enligt miljöbalken behöver förklaras och konkretiseras för tillsynsmyndigheterna. TVL-info syftar till att öka kunskapen hos länets lantbruksinspektörer så att recipientkontroll blir en naturlig del av tillsynen. Skriften presenterar även hur recipientkontroll kan föreläggas verksamheter som saknar tillståndsvillkor.

Behov inför framtiden

Samhället har ett stort och ökande behov av att kartlägga den *sammantagna* miljöpåverkan från såväl industriutsläpp, utsläpp av hushållens avloppsvatten som miljöpåverkan från jordbruket. Lagstiftningen ger goda möjligheter, att utifrån verksamheternas egenkontroll, tillståndsvillkor samt kommunala krav på icke tillståndspliktiga verksamheter, följa upp direktutsläpp vid kända utsläppspunkter.

Miljöpåverkan genom diffusa utsläpp är avsevärd men betydligt svårare att koppla till enskilda verksamheter, trots att MB grundprincip om att förorenaren betalar (PPP) gäller även vid denna typ av utsläpp. Samlad kunskap om miljöproblem samt dess påverkan på omgivningen är en angelägenhet för hela samhället. Kostnaden för datainsamling bör bäras solidariskt av samtliga förorenare. Jordbruket

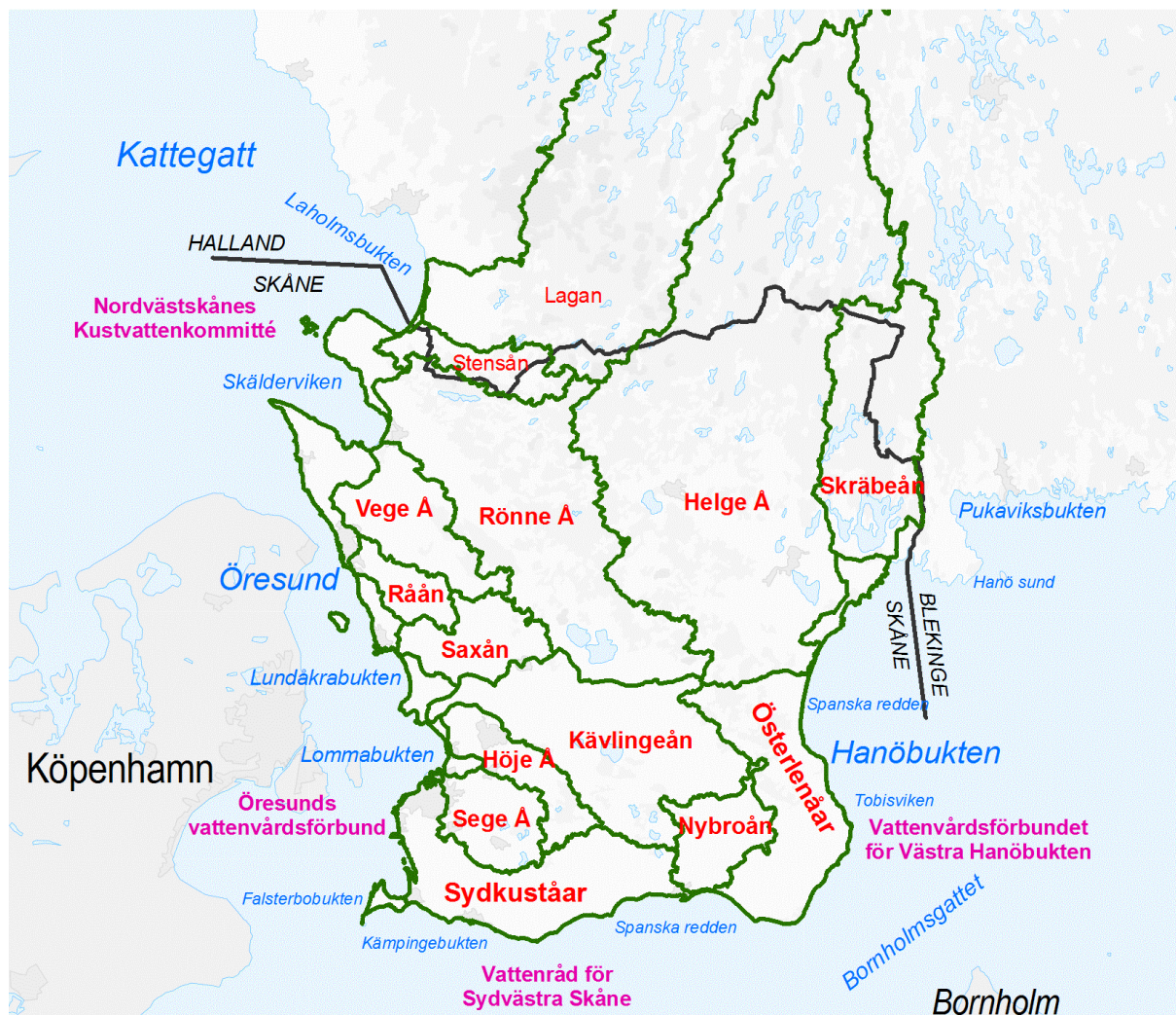
bidrar i dag inte till kostnaderna för recipientkontrollen i en omfattning som står i rimlig proportion till sektorns belastning på miljön.

Tillsynsmyndighetens roll

Tillsynsmyndighetens ska genom myndighetsutövning, se till att verksamheterna i möjligaste mån lever upp till miljöbalkens krav och bestämmelser. Råd och stöd till verksamheterna ingår i detta uppdrag. När det gäller tillsyn på jordbruk ska tillsynsmyndigheterna bedöma verksamhetens miljöpåverkan samt vidta mått och steg för att minimera denna. I det arbetet ingår att informera om lantbrukarens möjligheter att anmäla sig till de system för samordnad recipientkontroll som finns etablerade lokalt och regionalt. Tillsynsmyndigheten bör informera om såväl skyldigheten att kartlägga sitt eget jordbruksföretags recipientpåverkan samt de möjligheter som erbjuds inom den samordnade recipientkontrollen. Det ingår även i tillsynen att informera om det ekonomiska fördelar det innebär att ingå i samordnad recipientkontroll samt att krav annars kan komma att ställas genom föreläggande.

Samverkan mellan vattenråd, verksamheter och tillsynsmyndigheter

I Skåne genomförs recipientkontroll av ytvatten samordnat för tolv landbaserade avrinningsområden inom deldistrikt Skåne och för fyra kustområden; Västra Hanöbuktens kustvatten, Sydkustens kustvatten, Öresunds kustvatten och Nordvästra Skånes kustvatten. Recipientkontroll bedrivs inom större havsmynnande huvudavrinningsområden som t.ex. för Helge å, Nybroån, Kävlingeån och Rönne å eller för kustområden med flera mindre åar som t.ex. för Österlenåar och Sydkuståar.

Samordnad recipientkontroll bedrivs oftast av en arbetsgrupp under Vattenrådet för åtgärdsområdet. Denna arbetsgrupp har vanligen en egen, från vattenrådet, fristående ekonomi för kontrollprogrammet. Medlemmarna i vattenrådet som finansierar recipientkontrollen är också de som beslutar om recipientkontrollprogrammets innehåll och utformning. Arbetsgruppen tar fram ett förslag till kontrollprogram, som lämnas till tillsynsmyndigheterna för avstämning och synpunkter innan beslut.

Arbetsgruppen samråder även med berörda tillsynsmyndigheter inför förändringar i kontrollprogrammet.

Avstämningen med berörda tillsynsmyndigheter ger dessa möjligheter, att påpeka brister i ett tidigt skede och att lämna råd om hur dessa brister kan åtgärdas. Den föreslagna arbetsformen ger fördelen

att verksamhetsutövare i dialog med varandra kan påverka utformningen av kontrollprogrammets innehåll, deras omfattning och den totala kostnaden. Man får också möjlighet att medverka vid beslut om vem som ska vara utförare (vanligen någon konsult) och om hur och på vilket sätt man vill att resultat ska redovisas.

Hur går vi vidare inom tillsynen?

Länsstyrelsen har tagit fram en rapport, ”JORDBRUK och RECIPIENT KONTROLL i VATTEN - underlag till vägledning för tillsynsmyndigheter ” Rapporten är tänkt att användas av kommunerna och länsstyrelsen som ett underlagsmaterial och inspiration för operativ tillsyn på jordbruksföretag. Rapporten innehåller en kunskapssammanställning över praktiska och legala förutsättningar för recipientkontroll, en modell för kostnadsberäkning samt en checklista för inspektörer att användas i fält.

Länsstyrelsen har tagit kontakt med kommuner inom Saxån-Braån avrinningsområde för att genomföra ett operativt pilotprojekt. Resultat och erfarenheter från detta kommer att sammanställas och tillgängliggöras för övriga kommuner. Beräkningsunderlaget som finns framtaget i rapporten visar att det är möjligt att införa en samordnad recipientkontroll för jordbruksföretag för en relativt låg kostnad. Det blir kostnadseffektivt för den enskilde jordbrukaren jämfört med att sköta kontrollen själv.

Projektet beräknas inledas andra halvåret 2015.

För mer information kontakta miljöhandläggare Lars Collvin, lars.collvin@lansstyrelsen.se, lantbrukskonsulent Helena Nilsson helena.nilsson@lansstyrelsen.se, miljöjurist Margaretha Svenning, margareta.svenning@lansstyrelsen.se eller TVL-strateg Göran Jansson, goran.n.jansson@lansstyrelsen.se.